

חומרות והידורים: שאלות ותשובות

הרב יוסף ישעי' ברזין שליט"א, מרא דאתרא של קראון הייטס וחבר הבד"צ עושה לנו סדר בראש לקראת פסח, מנפץ מיתוסים ומניח הכל על שולחן החג, בחן, יחסיות ואיזונים נכונים

חלק ראשון

ראיינה: חנה שלוש; תרגום: ר' סטודניץ
הופיע בה'נשי חב"ד ניוזלטר' ניסן תשע"ד, ומתורגם ב'עטרת חי' (מוסף של 'בית משיח',
לנשי ובנות חב"ד) ניסן תשע"ה

כבוד הרב, מהי הגישה הכללית של חב"ד לגבי חומרות והידורים של פסח?

קודם כל, בואו נעשה אבחנה בין שתי המילים הללו: חומרה והידור. חומרה זה משהו ששומרים בקפידה, ויש לו משמעות נלווית של משהו מאתגר, קשה, קשוח, וצר-עין. הידור לעומת זאת משמעותו לייפות את המצוה. ישנו 'ווארט' ישן המביא שלוש גישות שונות כלפי המצוות. דרך אחת להסתכל על המצוות היא לראותם כ-613 סגולות שבאות לתועלת האדם ובמילים אחרות 'מה אני ארוויח מקיום המצוות'. יותר גרוע מזה היא ההתייחסות אל המצוות כאל 613 בעיות שצריך להתמודד איתן, והגישה השלישית והאידיאלית כלפי המצוות היא להתייחס אליהם כאל 613 הזדמנויות להתחבר אל הקב"ה. כמובן שהדרך השלישית היא הגישה האותנטית של התורה והיא מודגשת יותר בתורת החסידות. לפי ההסתכלות הזאת, החומרה או הידור המצוה שמוסיפים לקיומה מחזקת ומגבירה את אותו הקשר שאנו יוצרים עם הקב"ה.

יחד עם זאת, כשלוקחים על עצמינו הידור או חומרה מסוימים, חשוב להבין את הרקע ההיסטורי והדיון ההלכתי הנסוב סביבו. ישנו ספר הנקרא 'שאלות ותשובות מן השמיים', שנכתב על ידי רבי יעקב ממרויש, המכיל בתוכו תשובות שקיבל משמיים על שאלות הלכתיות מסוימות. הספר דן גם בנושא הזה. המחבר כותב שמכיוון שהימנעות מחמץ בפסח הייתה אחת מן המצוות הראשונות שעם ישראל קיבל על עצמו, לכן אבות אבותינו אימצו אותה אל לבם באהבה, חיבה ורעות מיוחדים. בגלל שהייתה להם התלהבות ראשונית אדירה לקיים את המצוות הם החמירו בקיומה ביותר. היחס, תשומת הלב, והאכפתיות המיוחדים כלפי מצות הפסח רק המשיכו להתעצם במשך הדורות. ישנם צדיקים שאמרו שמכיוון שהמצוה של פסח ניתנה לפני מתן תורה, לעם ישראל לא היו פרמטרים ברורים לגבי הקיום שלה, אבל מפאת גודל רגשות אהבתם כלפי המצוה הם גיבשו לעצמם חומרות רבות משלהם.

מלבד זאת, ישנם כמה סיבות פרקטיות לחומרות של פסח. חז"ל

התייחסו למצות הפסח בצורה שונה מכל שאר המצוות בכך שהתורה עצמה מחמירה ביותר בכל מה שקשור לחמץ. התורה מספרת לנו שלא רק שאסור לנו לאכול חמץ בפסח, אלא צריכים ללכת עד כדי כך רחוק ולהצהיר שאין לנו שום בעלות על חמץ, לחפש אחר החמץ ולהשמיד אותו. והמשיכו חז"ל בצעד נוסף וקבעו שישנו חובת 'בדיקת חמץ'. מצד דרישות התורה, היה מספיק לבטל את כל החמץ שברשותנו וזה היה מספיק. אבל חז"ל קבעו ודרשו שכל אחד יחפש אחר החמץ באופן פיזי בלילה שלפני פסח, על מנת לשרוף אותו בערב פסח – למחרת. לאחר הבדיקה אנו מבטלים את החמץ במחשבתנו ומצהירים במילים שהוא הושמד ולא שייך לנו יותר. יתרה מזאת, חז"ל אוסרים אפילו 'משהו' של חמץ בתערובת כלשהי, כאשר במצוות אחרות כמות מזערית של איסור בתערובת יכולה להיות מותרת במקרים מסוימים על פי פסק של רב.

אחת הסיבות לכל הגדרות הנוספים הללו הוא שחמץ זה דבר שמותר לאכול במשך כל השנה, לעומת מאכלות אסורות שהם אסורים באכילה תמיד. מכיוון שאדם רגיל לאכול חמץ כל השנה, הוא צריך גדרים רבים כדי להזכיר ולהרחיק אותו מן האיסור. מלבד זאת, התווספו עוד איסורים על יד הרבנים במשך הזמן, כמו האיסור של קטניות לדוגמא. מאכלי הקטניות אינם חמץ, אך הרבנים האשכנזים אסרו לאכול אותם, ויש אף רבנים ספרדים שלקחו על עצמם את האיסור של קטניות בפסח. אפילו בזמני מחסור קשים, הרבי ה'צמח-צדק' ועוד פוסקים התייחסו אל קטניות בתור איסור חמור ממש כמו חמץ (מלבד לילדים או חולים).

חשוב מאוד לזכור ולהתמקד בעובדה שכל ההחמרות שהתווספו במשך השנים על ידי עם ישראל נעשו מתוך אהבה כלפי המצוה הזאת של פסח. בנוסף לכל מה שנאמר לעיל, ישנו גם הצד הרוחני יותר של הדברים. האריז"ל אומר שמי שנזהר ב'משהו' של חמץ בפסח ישמר מלחטוא במשך כל השנה כולה. מכיוון שהחמץ מסמל את היצר הרע והאגו, צריכים להלחם נגדו בכל הכוח (כפי שמובא בתשובה של הרדב"ז). ישנם רק שלושה דברים נוספים שהתורה אוסרת ב'משהו': כעס, גאווה, ועבודה זרה. החמץ מסמל את שלושת הדברים הללו, אך כאן טמונה מלכודת מסוימת: אם עצם העובדה שאנו מחמירים בפסח מגדילה את ה'אגו' שלנו (ואנו מפתחים הסתכלות מתנשאת ומזלזלת כלפי אלו שמחמירים פחות מאיתנו) או שהחומרה מובילה לכעס בבית, הרי שאנו מפספסים את כל המטרה והחומרות שלנו נעשים לנו למכשול.

כאשר אנשים מחמירים בפסח ומגיעים לאמירת מילים כגון "כמה טורח פסח זה", מפרים בכך דין מפורש בשולחן-ערוך (אדמה"ז תסט, ה) מילים כגון אלו נשמעות כמו מילותיו של הרשע בהגדה "מה העבודה הזאת לכם?" המציאות היא שאנשים אכן מרגישים כך, ולכן מבטאים את ההרגשה הזו גם במילים. אדמו"ר-הזקן בשולחן ערוך

מלמד זכות על האנשים הללו בהדגישו שהרשע בהגדה התכוון רק לעבודה של קרבן פסח, והיום אנשים מתלוננים על כל החומרות היתרות. אך עם כל זאת, אם אנו נופלים בפח של התלוננות אנו מחטיאים את כל המטרה.

האם זה אומר שאנחנו צריכים פחות לייגע את עצמינו?

לא בהכרח. הסתכלות נוספת לגבי החומרות של פסח המובאת בשולחן ערוך (אדמה"ז, תמב, ל) היא ש"ישראל קדושים הם ונוהגים להחמיר על עצמן וגוררים כל החמץ הנמצא אפילו משהו" ... הם מקרצפים את הכיסאות והקירות למרות שלא צריך מצד הדרישה ההלכתית הבסיסית. ה'ראשונים' אומרים והשולחן-ערוך מצטט את זה שהיהודים נקראים 'קדושים' בגלל המעשים הללו והשו"ע מוסיף ואומר "יש להם על מה שיסמכו". זה מעניין כי בדרך כלל צורת התבטאות כזאת ש'יש לאדם על מה לסמוך' נאמרת לגבי 'קולות' הלכתיות, לא לגבי חומרות. זאת אומרת שלאדם צריך שיהיה לו משהו לסמוך עליו כאשר הוא מקל במצווה כלשהי (צריך שיהיה לו בסיס הלכתי), אך למה צריך על מה לסמוך כשרוצים להחמיר? ה'מעדני שמואל' מביא את ההסבר הבא בשם רבי 'יעקב יוסף מאוסטרא' (וכיוון דומה מובא גם במשנה-ברורה): כאן אנו לומדים הסתכלות חשובה שגם לחומרות שלנו צריך שיהיו מקור הלכתי ברור, ושיהיה לנו 'על מה לסמוך', החומרות לא צריכות להיות 'חסידות של שטות'... אי אפשר שכל אחד יוסיף לעצמו חומרות חדשות לרשימה. כל חומרה צריכה מקור הלכתי מוצק או לפחות ביסוס על מנהג של קהילה מסוימת, או מסורת משפחתית.

כמה חשובה היא האבחנה בין חומרה להלכה?

האבחנה בהחלט חשובה מכיוון שישנם הבדלים ברורים בין השניים. זהו גם אחד הסיבות שאנו אוכלים מצה שרויה באחרון של פסח (בחוץ לארץ) כפי שמובא ב"דרך פיקודיך", מצוה יב: אם אנשים יראי שמיים אוכלים מצה שרויה במשך כל הפסח, זה בוודאי מותר הלכתית. כדי לא ליצור רושם שאחרים אוכלים חמץ במשך כל הפסח, חס ושלום, אנו יוצאים מגדרנו ביום האחרון של פסח ומורידים את החומרה הספציפית הזאת (כמובן שישנם סיבות נוספות לכך שאוכלים מצה שרויה באחרון של פסח, ולמה אנו לא נוהגים באותה צורה לגבי שאר החומרות).

מספרים על חסיד בשם ר' בנימין זאב, בנו של ר' מיכאל מזלוטשוב שהיה מחמיר ביותר בפסח וכמובן שאכל רק מצה שמורה משעת קצירה. יום אחד הוא ראה את תלמידיו משפילים יהודי שאכל מצה שמורה רק משעת טחינה. הוא נעמד ואמר: "אתם חושבים שכל-כך הרבה יהודים שלא מחמירים במצה שמורה אוכלים חמץ בפסח? חס ושלום! בוודאי שהמצות הללו כשרות!" לאחר מכן ביקש שיביאו לו מצות שמורות רק משעת טחינה, ואכל מהם בפני כל חסידיו. מהסיפור הזה לומדים כמה צריך לשמור על הענווה ועל הכבוד לאחרים בכל הנוגע לחומרות של פסח.

ישנו סיפור נוסף עם מסר חשוב. יש גירסאות שונות לסיפור, ויש אומרים שהרבי סיפר את הסיפור פעם בהתוועדות. הסיפור הבא מלמד אותנו שלמרות כל ההשתדלות שלנו, אסור לנו לשכוח שבסופו של דבר זה בידי הקב"ה אם באמת נצליח להישמר מחמץ, וכמה צריך לסמוך עליו למרות כל ההשתדלות שלנו.

חסיד של הרבי ה'צמח-צדק', היה מחמיר ביותר בכל הנוגע לחמץ בפסח. הוא היה עושה הכל לבד, כולל אפיית המצות. הוא גם לא השתמש במים הרגילים בביתו שהביא 'נושא המים', אלא ארגן באר מים מיוחדת משלו בחצר ביתו וכיסה אותה. הוא לא רצה אפילו לאכול בביתו של ה'צמח-צדק', לכן הגיע אליו רק ביום האחרון של פסח. כשהגיע אותו חסיד ל'צמח-צדק' הרבי פנה אליו ואמר "דע לך שהיה לך חמץ בבית במשך כל חג הפסח! לך תבדוק בבאר בחצר ביתך". אותו חסיד רץ בבהלה לביתו ומצא כיכר לחם שלמה צפה על פני הבאר. מוטרד ביותר רץ החסיד בחזרה אל ה'צמח-צדק' ושאל אותו שלוש שאלות בבכייה עצומה: "רבי, למה מגיע לי עונש כל-כך חמור בזמן שכה נזהרתי מחמץ? דבר שני, למה הרבי לא סיפר לי על כיכר הלחם שהיה ברשותי במשך החג אלא רק באחרון של פסח? ואיך אני מתקן את מעשיי?" הרבי הצמח-צדק ענה לו כך: "קודם כל, לא ראיתי אותך במשך כל החג, לכן לא יכולתי להזהיר אותך לגבי החמץ שנמצא ברשותך. דבר שני, מה שקרה לך אינו עונש משמים אלא תוצאה ישירה של מעשיך – אתה סמכת רק על עצמך ושכחת שצריך גם סייעתא דשמיא כדי להישמר מחמץ". לאחר מכן, נתן ה'צמח-צדק' לאותו חסיד תיקון על מעשיו.

אז אם מישהו רוצה להחמיר על עצמו בפסח, מהי הגישה הנכונה?

שמחת יום טוב היא מצוה מן התורה עבור גברים, נשים וילדים. הידורים לעומת זאת, הם תוספת למצוה ולא המחויבות הבסיסית. אם פסח שם את האדם במצב רוח של תשעה באב, אין מקום להידורים. צריכים לגשת אל רב או משפיע בכל שאלה. יכול להיות שיהיו כאלה שילמדו שה'הידורים' שלהם או מה שהם קראו הידורים עד כה אין להם כל בסיס בהלכה, או במנהג ישראל. הרבי מצטט (בתיאורו את חג הפסח עם הרבי הרי"צ, 5692) את הדברים של הרבי הרש"ב שאדם לא ייקח על עצמו חומרות יתרות בפסח כדי שאדם לא יכנס למצב של נדירת נדר. בפעם אחרת אמר הרבי הרש"ב לאחר מכירת חמץ "אני מאוד חושש מחומרות". זה מאוד קשה להבין, האדמו"ר הזקן מביא בשם האריז"ל שעל אדם לקחת על עצמו את כל החומרות הנוגעות לריחוק מחמץ, וגם הרבי הרש"ב החמיר על עצמו בכמה דברים בפסח, אז איך הוא אומר שהוא חושש מחומרות? אחד הדברים שלומדים מדבריו של הרבי הרש"ב אם כן, זה עד כמה חשוב לקבל על עצמינו את החומרות הללו "בלי נדר".

מלבד זאת, לא כל ההידורים מתאימים לכל האנשים. אדם צריך להכיר את מקומו ולבדוק אם החומרה הזאת מתאימה לדרגתו או

לא. צריך לדון בכך עם רב או משפיע. וכשאדם מחליט בסופו של דבר לקחת על עצמו חומרה או הידור מסוים, יש לעשות זאת בשמחה ומתוך רגש של ענווה בזוכרו שאנשים רבים יראים ושלמים לא שומרים על ההידור המסוים הנ"ל. בכל מקרה, הכרחי לזכור כמה חשוב לא להמעיט בערכו של שום מנהג ישראל שמקיימים יהודים יראי שמיים אחרים.

החסיד הגדול ר' **נוטקע ממאלאסטערצ'ינא** לא אכל מצה שמורה מימיו (חשוב לזכור שפעם כל המצות היו עבודת יד, אבל רובם היו שמורים מכל מגע עם מים רק משלב טחינת החיטה ולא משעת הקצירה. היום כל המצות שהם עבודת יד הם שמורות משעת קצירה). ר' נוטקע היה אומר "אני לא יודע מתי להתחיל לשמור על ההידור הזה". כמובן שבימינו כולם מקפידים רק על מצה שמורה. החומרה הזאת נהייתה הנורמה בזמנו של הרבי המהר"ש.

מה לעשות במקרה שמישהו מרגיש לאחר מעשה שהידור מסוים של פסח שקיימו עד כה במשפחתו הוא מעבר ליכולתו?

תמיד יש את האפשרות לעשות 'התרת נדרים' אם מישהו חושב שהוא לא יכול לשמור יותר על מה ששמר עד כה. אפשר להתייעץ עם רב מורה הוראה בפועל אם יש צורך.

הרב יכול לדבר על הלכה והידור בניקיונות של פסח?

כשמנקים לפסח, יש אנשים שמגזימים בהידורים בצורה לא מתאימה. אנשים לעתים מבלבלים בין ניקיון פסח לבין 'עשיית סדר בארונות' באומרים "טוב, אם כבר אני מנקה אז" ... אבל אם זה גורם לבעיה של ניהול זמן זה יכול להוביל לפיתוח רגשות וגישה שלילית כלפי חג הפסח. חשוב מאוד להפריד בין ניקיון פסח לסדר וניקיון של כל הבית, כפי שאומר המשפט הידוע "אבק זה לא חמץ וילדים הם לא קרבן פסח". אם רוצים לעשות סדר בארונות וכדומה אפשר לעשות זאת כל עוד מבינים שזו תוספת עבודה ואין לזה שום קשר לניקיון פסח. כפי שהסברנו קודם, אם מישהו רוצה לקיים הידור מסוים, צריך להבין שזוהי תוספת הידור שנעשית מתוך אהבה כלפי המצווה, ולא להתלונן על הקושי הכרוך בקיומה.

בימינו, ניקיון פסח הוא לפעמים הרבה יותר קשה ממה שהיה לפני כמה דורות. יש לנו בתים יותר גדולים והרבה יותר חפצים. כמו כן, אין לנו משרתים, עבדים, סבתא ומשפחה גדולה שגרה איתנו. חיוני ביותר לזכור את ההלכה שמקום שלא מביאים לשם חמץ לא חייב בדיקה. ויש לנו הגדרה הלכתית למקום כזה: אם באמצע סעודה לא הייתם קמים ולוקחים משם משהו. כמובן שבבית עם ילדים, הרבה מקומות כאלו כן צריכים בדיקה מכיוון שהילדים לאו דווקא פועלים לפי הכללים הללו. אבל צריך רק לבדוק במקומות שבהישג ידם של הילדים. לא במדפים גבוהים שאין להם גישה אליהם, או מקומות כמו החדרים בהם נמצאים הדוד שמש, דוד ("בוילר") חשמלי, מוני

גז וכדומה. בנוסף לכך, לפי ה'צמח־צדק', מקום שאנו מוכרים לגוי, אינו טעון ניקיון או בדיקה. דבר נוסף שחשוב לזכור: לא צריך להשמיד חתיכת חמץ שיותר קטנה מ'כזית' ושקצת מלוכלכת. אם החמץ הוא יותר גדול מ'כזית' אז רק במקרה שהוא מטונף לחלוטין, זאת אומרת, מושרה באקונומיקה, אז מותר להשאיר אותו. כמובן, שכמו שהזכרנו לפני כן, "ישראל קדושים הם", ועושים מעבר למינימום ההלכתי אם הם יכולים.

אחרי כל־כך הרבה ניקיונות, אני חשה לפעמים שבדיקת החמץ שעורכים בערב פסח מיותרת...

כל מטרת הניקיונות שלנו היא בכדי שנוכל לבדוק אחר החמץ כראוי. פעם, אנשים טאטאו את הרצפה בביתם שהייתה עשויה מעפר, בי"ג ניסו, כדי להתכונן כראוי לבדיקה בלילה. אנשים בהחלט לא התחילו בניקיונות בראש חודש אדר. סבא שלי ז"ל היה אומר "ברוזוודוב (גליציה) הרימו את המטאטא ונהיה פסח". אנחנו מבצעים את בדיקת החמץ לאחר טאטוא מכיוון שהמטאטא לא תמיד יכול להגיע לכל החורים והסדקים בהם יכול להיות חמץ. היום, הרבה אנשים מבלבלים את סדר העדיפויות, "טאטוא", דהיינו, הניקיונות, נעשה לדבר העיקרי והבדיקה לטפל.

דווקא על הבדיקה אנו מברכים בשם ומלכות, ואליה לא נותנים מספיק חשיבות ומקדישים לה רק את מינימום הזמן ותשומת הלב. כידוע, לאדמו"ר הזקן היה רק חדר אחד בלבד, והוא ערך בדיקת חמץ במשך לילה שלם. הרבי אמר שאנו עורכים בדיקת חמץ לאחר ערבית מכיוון שמנהגינו הוא לערוך בדיקה ארוכה מאוד, ואז אדם עלול לשכוח להתפלל ערבית. מבחינה רגשית, אפשר להבין את הרגשות הנלוות הללו לעניין הבדיקה, ובמיוחד במטבח: בדרך כלל המטבח כבר מוכן לגמרי לפסח בערב של בדיקת חמץ, ואנשים לא רוצים אפילו להכניס לשם את החמץ שבשקית של הבדיקה. בנוסף לכך, אין כמעט חורים וסדקים בבתים היום. ישנה הצעה שהרבי הרש"ב הציע לרב יעקב לנדא מבני־ברק שכדאי לאמץ. לפני שמכשירים חדר מסוים לפסח לחלוטין, הבעל יכול לערוך שם בדיקת חמץ עם נר (או פנס), בכל לילה לפני פסח, כל עוד זה בתוך 30 יום לפני החג (בדיקה כזאת נערכת בלי ברכה). בצורה כזאת, המצווה של בדיקת חמץ מחולקת ליחידות יותר קטנות, והיא נערכת יותר ביסודיות וכראוי. זה גם מוסיף משמעות עבור האישה שהיא זאת שבדרך כלל מנקה את הבית, זה מדגיש את העבודה הקשה שלה בהכנת כל חדר וחדר ולא רק את הבדיקה האחרונה של הבעל. זה גם מחזק את שלום הבית. כמובן, שיש להשאיר אזורים מסוימים לבדוק בערב פסח, שייבדקו עם הברכה.

האם צריך להכשיר וגם לכסות את השיש במטבח (ומשטחים אחרים)?

לפי ההלכה הבסיסית, אם מכשירים את השיש לא צריך לכסות אותו, ואם מכסים לא צריך להכשיר. אם כן, למה אנשים עושים את שתי

הפעולות הללו למרות ששניהם אינם נצרכים? זה חלק מהלך הרוח של החומרות בפסח. סיבה אחת היא חשש שהיה יותר נפוץ פעם, במשטחים שהיו עשויים מעץ, כי השטח לא נוקה מספיק ביסודיות ופירור זעיר של חמץ אולי נותר על השיש. בנוסף לכך, חלק ממשטחי השיש נתונים בספק אם בכלל ניתן להכשירם. בהלכה מוסבר, שאזור שבלע חמץ עם אש (מקור חום), לא יכול להיות מוכשר עם מים בלבד. אזורים כאלו צריכים אולי להיות מוכשרים רק על ידי ליבון, וזה יכול להרוס את כל השיש לגמרי... במקרה כזה (שלא כל-כך נפוץ במקרה של שיש במטבח) אחרי הכשרת השיש עם מים, כיסו אותו גם. בנוסף לכך, הכשרה על ידי מים אמורה להיות בתוך סיר, בכלי ראשון. העירו מלמעלה של המים הוא בעדיפות שנייה. זוהי סיבה נוספת שאנשים מכסים את המשטח. דבר שלישי, ישנו הידור שלא לסמוך על תהליך ההכשרה מחמץ בשום משטח או כלי, ולקנות כלים ומכשירים מיוחדים לפסח. השולחן ערוך מציין קניית סכינים חדשים, וישנם אנשים שמיישמים את אותה הוראה לגבי כל הכלים ומכסים את המשטחים/הדלפקים.

עכשיו ניתן לשאול, אם כבר אנחנו מכסים את השיש, למה להכשיר אותו? אז קודם כל, ישנה הלכה שכלים שהם חמץ צריכים להיות במקום סגור ונעול, לכן לא מספיק רק לכסות את השיש, אלא צריך גם להכשיר אותו. סיבה נוספת היא שלעתים הכיסוי זו או נקרע ואז נכנסים לבעיה של חמץ. סיבה שלישית, החום שמגיע מלמעלה יכול לעתים לחדור את הכיסוי אל תוך החמץ למטה, ולעלות בחזרה אל משטח הפסח שלנו. זה במיוחד בעיה הלכתית אם המשטח נרטב מלמטה. לכן, כדי להיות בטוחים יותר אנשים רבים גם מכסים וגם מכשירים את השיש.

מה לגבי הקירות שליד התנור? אחרי שניקינו אותם היטב, האם הם צריכים גם כיסוי?

אין ממש סיבה לכסות את הקירות, מכיוון שאנחנו לא אוכלים מהקירות... אבל מי שרוצה לכסות את הקיר יכול. במקרה של חשש שסיר רותח נגע בקיר ואז סיר של פסח רותח גם יגע באותו מקום, יש מקום לומר שצריך לכסות את האזור.

לאחר שהמקרר והפריזר עברו ניקיון יסודי, צריך לכסות את המדפים והדלת? אם כן באיזה חומר הכי כדאי להשתמש?

ישנה סיבה פרקטית אמיתית לכסות את מדפי המקרר מכיוון שמאכלי חמץ ממש מאוחסנים שם. מכיוון שהחמץ אסור ב'משהו', ומכיוון שמאוד קשה לנקות כל סדק קטן במקרר, מכסים את חלקי המקרר כדי להיות יותר בטוחים. בימים עברו, כשהיו מאחסנים אוכל בארונות עשויים מעץ, המהרי"ל הזהיר לכסות את הארונות הללו, למרות שהם עברו ניקיון יסודי. כיסוי באמצעות נייר כסף עלול לגרום למקרר לשבוק חיים, ובכך אנו גם עוברים על איסור חמור נוסף של 'בל תשחית'. הדבר עוד יותר חמור כאשר המקרר מתקלקל באמצע יום

טוב, וביחד איתו כל האוכל שבתוכו. לאור האמור, כדאי לבחור דווקא בכיסויים מפלסטיק המיועדים לכיסוי המקרר.

בגד שכובס במכונת כביסה עם חומר כביסה או בגד שעבר ניקוי יבש, האם ישנו חיוב לבדוק גם את כיסיו?

מכיוון שחומר הכביסה פוסל את החמץ שעלול להיות בכיסים, לכן אין חיוב לבדוק כל כיס. זה כמובן תקף, כל עוד לא לבשו שוב את הבגד ולא הייתה אפשרות להכניס לשם חמץ חדש לאחר הכיבוס.

עישו כל אשר שביכולתכם לפעול ביאת משיח בפועל ממש!

המעשה הוא העיקר

הלוח החסידי – עם ה"הוראות למעשה" מתשמ"ח ואילך.

בוואטסאפ

תוסיף מספר 1.347.699.2770 + לרשימת אנשי הקשר שלך ושלח לשם בקשה ל'מנו'.

(אפשר לבקש לקבלו גם בתרגום לאנגלית)

להרשם באימייל שלח בקשה לכתובת

info@iChossid.com

חומרות והידורים: שאלות ותשובות

הרב יוסף ישעי' ברזין שליט"א, מרא דאתרא של קראון הייטס וחבר הבד"צ עושה לנו סדר בראש לקראת פסח, מנפץ מיתוסים ומניח הכל על שולחן החג, בחן, יחסיות ואיזונים נכונים

חלק שני

ראיינה: חנה שלוש; תרגום: ר' סטודניץ

הופיע בה'נשי חב"ד ניוזלטר' ניסן תשע"ד, ומתורגם ב'עטרת חיי' (מוסף של 'בית משיח', לנשי ובנות חב"ד) ניסן תשע"ה

מה הם המנהגים המקובלים אצל חסידי חב"ד בפסח?

לא לאכול מצה שרויה הינו מנהג שהתחיל עוד בזמן המגיד ממעזריטש – וכלל הציבור החסידי נוהג בו (ויש גם יהודים שאינם חסידים הנוהגים כך). אדמו"ר הזקן כתב מענה ארוך מאוד בו הוא מסביר את השיקולים ההלכתיים העומדים מאחורי חומרה זו. הרבי כותב בהגדתו, שלא מרטיבים את המצה וגם מכסים אותה בזמן הארוחה כשהיא נמצאת על השולחן. זה המקור לכיסוי המצות, העשויים מבד, נייר או פלסטיק. אופציה נוספת להישמרות ממצה שרויה, שהרבי לא מזכיר, היא להתרחק עם הכיסאות מהשולחן בזמן שאוכלים את המצות במקום לכסות אותם. כמו כן, לפני ששופכים מים לתוך כלי מסוים, בודקים שאין בו פיורי מצה, ובימי החג אין מעבירים את האצבעות הרטובות מעל השפתיים ב'מים אחרונים' כדי לא להרטיב פיורי מצה שעלולים להיות שם.

ישנו דיון הלכתי לגבי מצת מכונה, אם היא מותרת לאכילה בפסח או לא ופוסקים רבים אכן אוסרים אותה. חסידי חב"ד כמובן מקפידים שלא לאכול מצות מכונה, ואפילו לא לילדים. כמו כן, חסידי חב"ד נוהגים לפי הפוסקים שלא מכשירים 'משקה' לפסח. בהגדה של פסח הרבי מזכיר שלפי מנהגינו משמיטים קינמון וג'ינגר (זנגביל) מהחרוסת בגלל החשש לחמץ. אם אדם מגדל ומפקח עליהם בעצמו שיהיו נקיים מחמץ, מן הסתם אותם רכיבים יהיו מותרים לאכילה בפסח.

מה בדיוק נחשב למצה שרויה?

באחת מתשובותיו של רבנו הזקן (שהיה אגב, אחד הפוסקים הראשונים שדן בנושא מצה שרויה), הוא מציין שמצה שרויה הינה מצה שבאה במגע עם מים. בנוגע למצה שבאה במגע עם מי-פירות, אדמו"ר הזקן כותב 'פשיטא', ברור שלא צריך להחמיר בזה. גם הרבי כותב בהגדה שלו שמצה שרויה הינה מצה שבאה במגע עם מים או עם נוזל המכיל מים.

הרבי הרש"ב כל-כך החמיר לגבי מצה שרויה, שהוא השתמש רק בכף לאכילה ולא במזלג. הוא חשש שחתיכות המצה שבפיו יבואו במגע עם מים שעל המזלג! הוא גם ניגב מסביב לפה, לאחר כל ביס.

אפשר אולי להסביר את המנהג הזה שעם כף הרבה יותר קל לוודא שהיא 100% נקיה, לעומת מזלג שקשה יותר לנקות אותה. ולמרות זאת, הוא בקושי אכל מרק במשך החג, מתוך חשש למצה שרויה.

ומצד שני, אנו יודעים שהרבי הרש"ב אכל מצה עם חלב. הרבי הרי"צ כותב בשיחותיו על 'חלב שמור', זאת אומרת, חלב שהשגיחו עליו מזמן החליבה לוודא שלא הוסיפו לו מים. בימינו, רבים לא יאכלו מצה עם חלב או עם נוזלים אחרים מכיוון שהם לא יכולים להיות בטוחים שלא הוסיפו להם מים. יש כאלה שלא יאכלו מצה יחד עם מאכלים שהם בטוחים שהם ללא תוספת מים, רק כדי לא לבלבל את הילדים או אנשים אחרים, או שהם פשוט לא רוצים מצה על השולחן בכלל. גם ישנם פוסקים אחרים המחמירים במי-פירות כמו במים, כך שיש מקום להחמיר בכך ולא להרטיב את המצה גם עם נוזלים אחרים שלא מכילים מים, ואכן יש משפחות הנוהגות כך.

לגבי חינוך הילדים, הרבי מבחין בין מצת מכונה לבין מצה שרויה. הוא אומר לא להביא לילדים מצת מכונה בשום מצב, ולעומת זאת במצה שרויה ניתן להקל עבורם. אך כפי שמבואר בשיחות הרבי, יש לחנך ילדים שהגיעו לגיל חינוך, לא לאכול מצה שרויה.

אז ניתן לאכול מצה עם אבוקדו המכיל מיץ לימון שסחטנו בעצמינו?

אפשר, רק צריך לוודא שהסכין יבש לגמרי. כמו כן, כדאי שהצלחת והסכין יהיו חד פעמיים כדי שלא תהיה בעיה בשטיפת הצלחת לאחר האכילה. כדאי לזכור שלא כולם יכולים להיזהר בדברים הללו.

מהו מנהג חב"ד לגבי בישול מי-סוכר לפני פסח?

ישנו מנהג של האדמו"רים שלא לאכול סוכר בפסח, אבל לא כל החסידים לקחו זאת על עצמם. למעשה, הרבי הרש"ב לא היה מרוצה מכך שמחקים את הנהגתו בנושא זה. המקור לחומרה זאת הוא דין בשולחן-ערוך שבו כתוב לא לאכול סוכר בפסח מפאת החשש (שהיה מצוי באותם ימים) לבלבול עם קמח. ישנם פוסקים רבים שאומרים בבירור שסוכר שבתהליך יצור שלו השגיחו שיהיה כשר לפסח, מותר לשימוש. אף על פי כן, הרבי'ים שלנו, החליטו לאמץ את החומרה הזאת, שלא לאכול סוכר בכלל בפסח, גם בימינו. אמנם לא נוכל לדעת את הסיבה האמיתית לכך, אך כדאי לציין שישנם מקורות הלכתיים מהימנים המזכירים חומרה כזאת גם בימינו. ישנם חוגים מסוימים שלא משתמשים בסוכר גם אם יש לו השגחה לפסח. כששאלו את הרבי למה המנהג הזה לא כתוב בספר המנהגים הוא השיב שהתשובה לכך היא (בין השאר) שהוא לא בטוח אם זה מנהג רק של הרבי'ים או מנהג השייך לכולם. לאחר מכן הרבי אמר שאם מוודאים שהסוכר כשר לפסח, אפשר להשתמש בו.

יש משפחות שנוהגות לבשל את הסוכר עם מים לפני פסח, אבל זה לא כתוב במקורות שלנו בתור מנהג חב"ד רשמי. ויש הרבה הנמנעים

מלהשתמש בסוכר לחלוטין, בגלל מנהגם של האדמו"רים. הרעיון העומד מאחורי ביטול הסוכר עם מים לפני פסח הוא כדלהלן: ניתן לבטל חמץ במקרים מאוד מסוימים (שלא ניתן לפרט בכתבה זו) לפני פסח. לעומת זאת, במשך החג החמץ לעולם לא יוכל להתבטל, אפילו בשישים. אם קרקר או חתיכת מצה מוחמצת התערבבה בטעות עם עוד חתיכות של מצה לפני פסח (תערובת הנקראת 'יבש ביבש') הוא לעולם לא יתבטל לגמרי כי כשפסח מגיע החתיכה עדיין תעמוד בפני עצמה וכביכול תכריז 'אני כאן'. הרעיון הזה נקרא בהלכה 'חוזר וניעור'.

ישנו סוג נוסף של תערובת הנקרא בהלכה 'לח בלח', המתייחס לשני מרכיבים שונים, אחד חמץ ואחד כשר לפסח, שהתערבבו עד כדי כך שלא ניתן להפריד ולהבחין ביניהם לעולם. במקרה כזה, החמץ מתבטל בשישים לפני פסח, מכיוון שהוא לעולם לא יעמוד בפני עצמו בתור מאכל חמץ. בדיוק מפני הסיבה הזאת, המצות תמיד נאפות לפני פסח, כי במקרה שישנו חלק מהחיטה שהנביטה (דבר שמחמיץ חלק מן הקמח) הוא יתבטל כשכל הקמח יתערבב יחד, בתור יחידה אחת במצה האפויה.

עכשיו נחזור לנושא הסוכר. לאחר שהסוכר נבדק שהוא לא מכיל חמץ, ומבשלים אותו עם מים, גם אם יש חתיכה מזערית של חמץ בסוכר – לעולם לא נוכל להפריד אותו משאר הרכיבים הכשרים לפסח. בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן הוא כותב לגבי ביטול חמץ בתערובת של 'לח בלח', שאם אדם רוצה הוא רשאי להחמיר על עצמו שלא לסמוך על הביטול הזה, למרות שהוא 'לח בלח', אבל לא להחמיר על אחרים בעניין.

למסקנה, אין מנהג חב"ד רשמי כלפי שימוש בסוכר בפסח.

אם מאכל נופל על הרצפה, האם ניתן לשטוף ולאכול אותו? ומה לגבי סכו"ם וכלי פסח – אם הם נופלים על הרצפה האם צריך לחכות עד פסח הבא בכדי להשתמש בהם שוב?

ישנו מנהג נפוץ (אם כי לא מנהג רשמי) אצל חסידי חב"ד (ולא רק) שלא להשתמש במאכל אם הוא בא במגע עם הרצפה. וכנ"ל לגבי כלי מטבח. אם יש צורך, מותר לשטוף ולהשתמש מיד בכלי שנפל על הרצפה, אין בזה שום בעיה הלכתית. למרות זאת, המנהג הנפוץ הוא לשים בצד את הכלי ולא להשתמש בו עד פסח הבא. בעוד המנהג הזה לא מוזכר בהלכה באופן ברור, ניתן למצוא לו אסמכתא מסוימת במקורות הלכתיים מהימנים, והוא דומה מאוד למנהג של קילוף פירות וירקות.

האם זה מנהג חב"ד לקלף את כל הפירות והירקות בפסח?

אין שום מקור הלכתי לקילוף פירות, אך יחד עם זאת זהו מנהג חסידים מקובל ויש גם אחרים שנוהגים כך. זה בדיוק אותו דבר כמו לא לאכול מאכל שנפל על הרצפה. יכול להיות שדווקא בימינו המנהג

הזה יותר רלוונטי מכיוון שהרבה פירות וירקות מרוססים בחומרים שונים. כל פרי או ירק שאי אפשר לקלף אותו או לא אוכלים בפסח. ואכן, פוסקים בני זמננו מתירים אפילו בשנת שמיטה, (כאשר יש לפירות וירקות קדושת שביעית ואסור לבזבז שום חלק מהפרי) להסיר את הקליפה בפסח.

הרב יכול להסביר את המנהג לייחד סכינים מיוחדים לקילוף וחיתוך, ולהרחיק אותם משאר כלי המטבח?

הדבר דומה לבישול ביצים בסיר מיוחד (מנהג המוזכר ב'אשל אברהם') מכיוון שהם מתבשלים בקליפתם, אך אני לא יודע אם אפשר באמת להסביר את המנהג הזה מכיוון שהסכין המיועד לקליפות בדרך כלל נוגע בסופו של דבר בפרי עצמו. אף על פי כן, אם יש לאדם מסורת משפחתית בעניין הזה, לא צריך לזלזל בו מכיוון שהיו גדולי ישראל שנהגו כך. יכול להיות שהסיבה לזה הייתה ליצור אבחנה ברורה בין הפירות והירקות לבין הקליפות.

ומה לגבי חסה? אי אפשר לקלפה אבל למרות זאת אנו אוכלים אותה בליל הסדר (אחרי שטיפה, בדיקה, וייבוש). האם אפשר לאכול אותה גם במשך שאר ימי החג אם נשטוף אותה היטב?

באופן תאורטי מותר לאכול חסה בפסח אם מסירים את השכבה החיצונית של העלים ושוטפים ובודקים אותה היטב. זה עניין של מנהג משפחתי. עצם העובדה שאוכלים חסה בליל הסדר לא סותרת את המנהג של אלו שלא אוכלים חסה בשאר ימות החג מכיוון שבלייל הסדר ישנו מצוות מרור, ומקיימים אותה על-ידי החסה. בדומה לכך היו צדיקים שנמנעו מלאכול מצות בשאר ימות החג חוץ מבליל הסדר (בסופו של דבר החשש הכי גדול לחמץ נמצא במצה עצמה...) ובכל זאת – אף אחד לא ימנע מלאכול מצות בליל הסדר... ויש פוסקים שלא היו בעד החומרה הזאת.

כדאי לציין שלעתים אנשים סותרים את עצמם בנוגע למנהג של קילוף פירות וירקות. מצד אחד הם מקלפים הכל לפני פסח, אפילו עבור בישול ומצד שני שותים מיצים ויין העשויים מפירות לא מקולפים. (ניתן להשיג מיצים מפירות מקולפים). הרעיון הוא כמובן שלא להפסיק לקלף בפסח, רק לא להיות ביקורתי כלפי אחרים שאינם מקלפים כי מבחינה הלכתית אין שום בעיה עם הקליפות מצד עצמן.

מה עושים במקרה שאישה מתחנתת עם אדם שפחות מחמיר ממנה בפסח, האם היא צריכה לשמור על החומרות איתם גדלה? ומה לגבי אישה שמתחנתת עם אדם שיש לו יותר חומרות ממנה ולכן הוא לא רוצה לאכול אצל הוריה בפסח?

למעשה, כל הפוסקים מסכימים שאישה צריכה לנהוג לפי בעלה לאחר החתונה בין אם הוא מחמיר יותר ובין אם הוא מקל יותר. אם הבעל פחות מחמיר, אזי מותר לאישה להמשיך לשמור על החומרות בהם התחנכה כל עוד בעלה לא מתנגד לכך. אם יש ביניהם סכסוכים

סביב הנושאים הללו בני הזוג צריכים להתייעץ עם רב או משפיע מנוסים. בנוגע לחומרות באופן כללי, חייבים לקחת בחשבון כיצד הם ישפיעו על שלום הבית. משפחה שלמה יכולה להתפרק חס ושלום, בגלל חוסר כבוד והערכה אחד כלפי השני, ולא בגלל חילוקי דעות על רקע דתי. עם כל זאת, כדאי לציין שהראיון הזה נכתב עבור עיתון לנשים, אם יש גברים שקוראים את הכתבה הזו, עליהם לחשוב היטב, ולהתייעץ עם משפיע או רב לפני שהם מתעקשים על חומרות מסוימות ולקחת בחשבון את השיקולים הבאים:

האם זהו מנהג אמיתי ממקור מוסמך?

האם זה יגרום לאישתו 'לזעוק אל ה'" מרוב עבודה קשה?

האם הוא מציג את הדברים כהצעה יחד עם מקום לשמוע את דעתה? זאת אומרת לא "אני מתעקש על כך", אלא "הדבר הזה מאוד חשוב לי, אני מקווה שזה לא יהיה לך קשה מדי"?

האם הוא בטוח שהוא מחמיר ומקפיד על עצמו באותה מידה שהוא דורש ממנה?

ישנם משפחות המהדרות להשתמש במי-מלח ומיץ לימון במקום סבון כלים בפסח. אם ישנו בעל שרוצה להנחיל את ההידור הזה בביתו – אולי הוא גם ישקול לשטוף את הכלים והסירים בעצמו.

האם צריכים לקנות סידורים חדשים לפסח בכל שנה?

אין צורך לקנות סידורים חדשים בכל שנה כל עוד הסידורים של פסח משנה שעברה אוחסנו הרחק מחמץ. כמו כן, מותר להשתמש בסידורים שמשתמשים בהם במשך השנה, כל עוד הם לעולם לא היו בשימוש על שולחן האוכל, ובדקו אותם היטב לפני פסח לוודא שאכן אין בהם חמץ. כדאי לציין שהרבי דיבר על קניית סידורים חדשים לילדים לכבוד החג, בכדי לשמח אותם.

האם מותר להריח חמץ בפסח?

אסור להריח חמץ בפסח, גם אם הוא שייך לגוי, אלא אם כן אין לאדם ברירה אחרת, והדבר נעשה ללא כוונה. אדמו"ר הזקן כותב את ההלכה הזאת בפירוש בשולחן-ערוך שלו. בנוגע לריח של בושם, ישנם שיקולים וגורמים אחרים שניתן להביא בחשבון ולהקל בזה.

האם מותר לכבס בחול-המועד?

התורה מצווה עלינו להתרחץ ולכבס את בגדינו לפני החג כדי שניכנס לחג נקיים, ולא במצב של 'מנוול'. 'השולחן-ערוך' אוסר לכבס בחול-המועד אפילו על-ידי גוי כדי שנקפיד להיכנס לחג עם בגדים נקיים. היוצא מכלל זה הם בגדי ילדים שמתלכלכים בתדירות גבוהה. אפשר לכבס עבורם ללא הגבלה, מכיוון שגם אין הגבלה לכמות הבגדים שהם עלולים ללכלך ביום... עבור ילדים יותר גדולים, שאינם מלכלכים את עצמם בתדירות גבוהה, מותר לכבס עבורם רק מה שהם צריכים לאותו רגע, ולא מה שהם עלולים להצטרך בעוד כמה ימים.

אין צורך לקנות בגד לכל יום לכל ילד רק בכדי להימנע מלכבס עבורם. לעומת זאת, עבור מבוגרים עדיף לקנות בגד חדש בחול-המועד אם מתעורר הצורך מאשר לכבס בגד מלוכלך.

האם נשים ובנות צריכות ללבוש בגדי יום טוב בליל הסדר, או אפשר גם חלוק של שבת? האם זה מספיק מכבד את החג?

כל עוד, החלוקים הולמים ומיוחדים ליום-טוב, וכמובן צנועים לחלוטין – אין שום בעיה ללבוש אותם בליל-הסדר. צניעות והתאמה לחג הם שיקולים ראשיים בסדר עדיפויות של בגדי נשים בבית. אין שום הלכה שאומרת שצריך ללבוש 'בגדי-חוג' בתוך הבית בשבת ויום טוב.

למה אנשים נמנעים מלאכול אוכל מעובד בפסח? האם זה קשור למנהג שלא לאכול מחוץ לבית?

המנהג שלא לאכול בבתי אחרים בפסח הוא מנהג שמוזכר במקורות רבים, כולל כתבי הגאון הספרדי הרב **חיים פאלאג'י** (שנפטרו לפני כמעט 150 שנה). חלק מקשרים את המנהג הזה לקורבן פסח שרק 'חברים' שהיו 'מנויים' מראש יכלו לאכול מהקרבן של כל קבוצה. כתוב בגמרא אפילו שכל אחד הביא סכין משלו! מנהג חב"ד הנפוץ עוד מימי אדמו"ר הזקן הוא לא להציע לאורחים אוכל בפסח (כפי שמובא ב'יום-יום'), אלא לתת להם לקחת לבד. הרבי הרי"צ מסביר שאין להפעיל לחץ על אורחים מכיוון שאולי יש להם הידורים משלהם. ייתכן ואדם יהיה מוכן לאכול אצל משפחה אחת, ולא אצל השניה ואיננו רוצים להעליב אף אחד. הרבי פעם כתב למישהו שלא מומלץ לנסוע מהבית בפסח בגלל שקשה להדר בבית של מישהו אחר. יחד עם זאת, ראוי כמובן למצוא תמיד את האיזון הנכון, ולא להחמיר שלא במקום.

בכלל, חשוב לזכור, שפסח הוא חג משפחתי, זמן בו אנשים נמצאים בבית. יתרה מזו, המצוה של "והגדת לבנך", חובת האב ללמד את בנו על פסח, מושגת ביתר קלות דווקא כשנמצאים בבית.

השאלה אם לאכול מחוץ לבית מורכבת כמו השאלה אם לאכול אוכל מעובד או לא (תלוי במוצר ובהכשר). מצד אחד, אוכל מעובד הוא לא רק נעשה מחוץ לבית; הוא גם מעובד בסביבה מסחרית. באופן תאורטי, במאכלים מסוימים, אם הם מעובדים, יכולים להתעורר שאלות הלכתיות רציניות של תערובת חמץ, במיוחד במפעל שלא כשר לפסח במשך כל השנה.

כששאלה הלכתית מתעוררת לגבי אוכל ממפעל, הרב צריך לפסוק לפי הדעה המקלה יותר בכדי למנוע הפסד כספי לחברה. כמובן, שהנושא הזה הוא רלוונטי במידה שווה או אפילו יותר, לאלו המשתתפים בסמינרים של פסח בבתי מלון שונים. הכשרות מטבח בבית מלון הינו תהליך מסובך וצריך רמה גבוהה מאוד של ערנות והשגחה בכדי שהכל באמת יהיה כשר לפסח כמו שצריך.

לעומת זאת, ישנם מוצרים המיוצרים במפעל שהם כל-כך נקיים

שכמעט ואי־אפשר להסתבך איתם. למעשה, לפעמים לגירסה הביתית ישנם פחות סיכויים להיות כשרה לפסח מאשר לגירסה המסחרית. דוגמא אחת למוצר כזה, הינו ה'שמאלץ' (שומן תרנגול לא מעובד) לעומת בקבוקי השמן שמיוצרים במפעל. ייתכן מאוד שהיו גרגירי חיטה, בסביבת חוות העופות שמהם לקחו את ה'שמאלץ', זאת אומרת שמשתמשים במוצר שבכלל אינו מגיע מסביבה נקיה מחמץ. לכן אלו הנוהגים להשתמש ב'שמאלץ' צריכים לוודא שהוא ללא חשש גרגירי חיטה. למעשה, משפחות רבות נוהגות לטגן את ה'שמאלץ' לפני פסח, וישנם גם כאלה, שעושים זאת עם כל העופות שקנו לחג. זאת על מנת לבטל כל גרגיר של חמץ שעלול להיות שם (כפי שהסברנו קודם לכן בנוגע לבישול סוכר).

הרב יכול להרחיב לגבי השימוש ב'שמאלץ'? עד כמה חשוב להשתמש בו במקום שמן?

בשולחן־ערוך שלו, אדמו"ר הזקן מתיר את השימוש בשמן, כך שיש כאן עניין של חומרה או הידור. זה קשור להחמרה לגבי מוצרים מעובדים: ישנם אנשים רבים שלא רוצים להשתמש באוכל מעובד. ישנם כאלה שמשתמשים רק במינימום ההכרחי של מוצרים מעובדים, וישנם כאלה שמחשיבים את השמן למוצר הכרחי שכזה. מלבד זאת צריך להתחשב בעובדה שמאכלים מסוימים הם יותר מעובדים מאחרים.

אדמו"ר הזקן מציין בשולחן־ערוך שלו ששמן העשוי מקטניות אסור לשימוש. ישנו דיון בפוסקים אם צריך לאסור שמן שלא עשוי מקטניות כמו שמן שעשוי מקטניות כדי שאנשים לא יתבלבלו בין השניים. אדמו"ר הזקן מציין בבירור שלא צריך לנהוג כך. לפני הנשיאות הרבי נשאל באיזה שמן אנ"ש משתמשים בפסח, והרבי ענה (מובא באגרות־קודש, חלק כא, אגרת ז'תתמב): "אנ"ש אוכלים בפסח שומן נוטאלא" (נוטאלא זה שם של חברה). ישנם אנשים שלהם מסורת משפחתית שלא להשתמש בשמן, אבל אי־אפשר לומר שזה אסור.

האם כדאי להימנע ממוצרי חלב בפסח?

ישנם אנשים שנמנעים מלאכול מוצרי חלב מכיוון שהם מחשיבים אותם למאכלים מעובדים. בנוסף לכך, ישנו דיון הלכתי בנושא של חלב שנחלב מפרות שאכלו חמץ בפסח. במיוחד אם הם נחלבו תוך 24 שעות מהזמן שהם אכלו את החמץ. היום הנושא הזה לא רלוונטי מכיוון שהחלב שאנו קונים בחנויות עשוי מחלב שנחלב לפני פסח. בנוסף לכך, במחלבות רבות בהם משגיחים שיהיה 'חלב ישראל' מפסיקים להאכיל את הפרות בחמץ תקופה מסוימת לפני פסח. ולמרות זאת, ישנם כאלה שממשיכים במנהג שלא להשתמש בחלב, למרות השינויים שישנם היום. כפי שהזכרנו קודם, כתוב בשיחות שהרבי הרש"ב שתה חלב בפסח.

האם אפשר או רצוי לתת לילדים אוכל מעובד?

ישנה אבחנה בהלכה בין ילדים למבוגרים, ואיננו צריכים דווקא להחמיר עם הילדים ולגרום להם לאי־נוחות באותה מידה שנחמיר עם מבוגרים. כמובן, שלא ניתן להם מצה שרויה לכתחילה, זה טוב עבור החינוך שלהם, ושיעור ב'אתכפיא' ו'ביטול', כאשר אינם מקבלים את כל סוגי הממתקים והמאכלים שהם רגילים לאכול במשך השנה. אז מה נותנים להם? התשובה לכך משתנה בין משפחה למשפחה ולרגילות. בו בזמן שאנו לא רוצים לספק לילדים את כל רצונותיהם, אנו גם לא רוצים למנוע מהם יותר מדי דברים, ולהביא אותם למקום בו הם ימרדו חס ושלום. כשמנסים להגיע לכלל החלטה לגבי חטיפים לילדים, כדאי שאנו המבוגרים נשאל את עצמינו 'למה בכלל אנחנו צריכים לאכול את כל האוכל הלא בריא הזה?'

כמה מילים לסיום?

השולחן־ערוך דן במצות שמחת החג שהיא מדאורייתא, ומסביר שהבעל צריך לשמח את אשתו ואת ילדיו ביום טוב. הוא מקיים זאת על־ידי קניית בגדים ותכשיטים לאישתו וממתקים לילדים. הרבי המליץ גם על קניית הגדות חדשות ויפות עם תמונות מרהיבות לילדים. זוהי גירסה רוחנית וחסידית יותר של קניית ממתקים לילדים.

אנו מאחלים אחד לשני "פסח כשר ושמח", וצריכים להבין שהחג שלנו צריך להכיל את שני המימדים הללו. הוא צריך להיות כשר במאה אחוז, והוא צריך גם לגרום לנו לשמחה אמיתית. אם אנו משקיעים יותר מדי בתחום אחד, זה עלול לבוא על חשבון השני. הסוד הוא למצוא את האיזון הנכון בין שניהם.

במציאות הטבעית, זה כמעט בלתי אפשרי להימנע מ'משהו' חמץ בפסח. הסיבה היחידה שאנו מצליחים בכך היא שה' מספק לנו מידה מרובה של סייעתא דשמיא על־ידי המלאכים (כפי שמובא בספר 'אור־לשמיים', פרשת צו). כל החומרות שאנו מקפידים עליהם מהווים את ה'כלי' לזכות בסייעתא דשמיא המיוחדת הזאת.

שה' ייתן לנו פסח כשר ושמח באמת, ושנזכה לכרוך את המרור והמצות יחד עם בשר הכבש של קורבן הפסח, בביאת משיח, תיכף ומיד ממש!